

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk

EIA/ 20222504

Datum 28 augustus 2020

Betreft Beantwoording vragen Schriftelijk Overleg over de geannoteerde
agenda van de informele Landbouwraad van 1 september

Geachte Voorzitter,

Met deze brief beantwoord ik de vragen van de VVD-, CDA-, D66- en SGP-fracties van uw Kamer op basis van de geannoteerde agenda voor de videoconferentie van EU Landbouwministers op 1 september 2020.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

1

De leden van de VVD-fractie maken zich zorgen over de marktsituatie van landbouwsectoren (met name de dierlijke sector) die hard geraakt zijn door het sluiten van de horeca. Deze leden vragen de minister tijdens de aanstaande Raad wederom de positie van deze sectoren bespreekbaar te maken en te pleiten voor een oplossing. Op het gevaar af andere sectoren tekort te doen, zien deze leden de problemen in bijvoorbeeld de kalverhouderij en de pluimveesector. Is de minister bereid om deze en andere sectoren waar de problemen aanwezig zijn, te agenderen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De discussie op de informele Raad zal verlopen via vooraf geformuleerde vragen van het Duitse voorzitterschap. Bij de vragen ligt het accent op de lessen die geleerd zijn van de coronacrisis als het gaat om de productieprocessen in de landbouwsector, de beschikbaarheid en verdeling van voedsel en de veerkracht van de landbouw- en voedingssector. Als er ruimte door het Duitse voorzitterschap wordt gegeven om terug te kijken, zal ik namens Nederland onder andere meegeven dat de private opslagregelingen goed lijken te hebben gewerkt voor de zuivelsector, maar niet voor de vleessectoren.

Voor de Nederlandse pluimveesector is de marktsituatie afgelopen maanden licht verbeterd door productiebeperkende maatregelen die de sector zelf heeft genomen. De Nederlandse pluimveesector bewijst hiermee dat het in staat is zich snel aan te passen aan veranderende marktomstandigheden.

2

Geannoteerde agenda informele Landbouwraad op 1 september

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling de analyse gelezen over weerbare voedselvoorzieningsketens. De minister spreekt over duurzame

landbouwproductiesystemen die produceren in balans met wat de aarde kan dragen met oog voor mens en dier, zoals aangegeven in haar visie 'Waardevol en verbonden'. Op basis van vier elementen die het uitgangspunt vormen werkt zij aan een agenda. Deze leden missen in deze vier elementen een belangrijk vijfde element, namelijk het verdienvermogen van de boer. Zij zien heel veel aanpassingsvermogen, innovatie en ondernemerschap bij de huidige en nieuwe generatie boeren, maar het ontbreekt aan een goede waardering. Op welke manier gaat de minister invulling geven aan het verdienvermogen en op welke manier krijgt dat een plek in de Europese agenda?

Antwoord

Ik deel de mening van de leden van de VVD-fractie dat het vermogen van boeren om een redelijk inkomen te verdienen in duurzame landbouw een belangrijk onderdeel is om de weerbaarheid van de voedselvoorzieningsketen te versterken. Dat is kern van de agenda voor ecologisch, economisch en sociaal duurzaam ondernemerschap, waarnaar ik in mijn analyse verwijs en waarover ik uw Kamer binnenkort nader zal informeren. Mijn inzet in de Raad, onder andere ten aanzien van de Van-Boer-tot-Bord strategie, zal ik mede bepalen op basis van de mate waarin deze kan bijdragen aan het versterken van de positie van boeren in de keten en het vergroten van hun verdienvermogen.

3

De leden van de VVD-fractie lezen dat dierenwelzijnslabeling op de agenda staat. Deze leden willen benadrukken dat Nederland op het gebied van dierenwelzijn een vooruitstrevende rol heeft. Zij waarderen dat dit punt op de agenda staat. Nederland heeft aan haar boeren vaak strengere eisen gesteld op het gebied van dierenwelzijn en diercomfort dan andere Europese landen. Is er een actueel overzicht van maatregelen ten gunste van dierenwelzijn in de verschillende lidstaten? De minister stelt dat het van belang is dat het voldoen aan hogere eisen ook leidt tot een beter verdienmodel. Kan de minister een overzicht geven van de verschillende labels en de meerprijs voor de boer (dus niet de meerprijs die ergens in de keten belandt)? Zo nee, is zij bereid om dit in kaart te brengen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Een overzicht van alle verschillende maatregelen ten aanzien van dierenwelzijn in de verschillende lidstaten wordt niet centraal bijgehouden. Aanvullende voorschriften voor dierenwelzijn in de individuele lidstaten zijn ook een nationale bevoegdheid. Een EU-dierenwelzijnslabel kan mogelijk wel bijdragen tot goede consumenteninformatie en marktharmonisatie. Tijdens de informele Landbouwrapad wil ik als voorwaarde daarbij inbrengen dat het voldoen aan hogere eisen moet leiden tot een beter verdienmodel.

4

De leden van de VVD-fractie lezen dat ook de veetransporten op de agenda staan. Ook hier vinden deze leden een gemeenschappelijke Europese aanpak van belang. De minister heeft de toekomst van de diertransporten geschetst. Kan de minister bevestigen dat haar aanpak een Europese aanpak zal zijn? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Belangrijke punten van mijn inzet zijn beperking van diertransporten, verdere verbetering van de condities tijdens transport en verbetering van handhaving van bestaande regels. Voor zover hier aanpassing van de EU Transportverordening voor nodig is, zal ik hier zeker op aandringen. Ook bekijk ik EU-breed met andere lidstaten en organisaties hoe naast via wijziging van EU-regelgeving vermindering en beperking van transporten mogelijk zijn (bijvoorbeeld door karkasvervoer).

5

Kan de minister aangeven of zij bij haar inbreng bij de aanstaande Raad eveneens de opmerkingen van onder andere de tuinbouwsector over het robuuster maken van waardeketens in de Nederlandse voedselproductie mee zal nemen en betrekken? Zo ja, welke punten zijn dit?

Antwoord

In mijn brief aan uw Kamer over de geannoteerde agenda van de Raad heb ik aangegeven welke elementen belangrijk zijn om de waardeketens in de Nederlandse voedselproductie robuuster te maken. Deze gaan ook op voor de tuinbouwsector. Tegelijkertijd is de tuinbouwsector op dit moment zelf bezig met het uitwerken van toekomstscenario's, op basis waarvan ondernemers keuzes voor de lange termijn kunnen maken. De inzichten opgedaan in deze toekomstscenario's zullen in het najaar gedeeld worden.

6

Deelt de minister het inzicht van de leden van de VVD-fractie dat ten behoeve van het openhouden van handelsstromen binnen de agrofoodsector, ook ten tijde van crises, het sluiten van handelsverdragen waarin hierover duidelijke afspraken gemaakt worden, een bijdrage kan leveren? Zo ja, is zij bereid dit standpunt tijdens de Raad naar voren te brengen?

Antwoord

Juist in tijden van crises is het essentieel oneigenlijke verstoringen van internationale waardeketens o.a. binnen de agrofoodsector te voorkomen. Een open, op regels gebaseerd, multilateraal handelssysteem is daarvoor de basis. Handelsverdragen kunnen in dat kader een belangrijke bijdrage leveren aan het vergroten van de weerbaarheid van waardeketens. Deze verdragen bieden immers een platform voor regulier overleg tussen de EU en de landen waarmee de EU een handelsverdrag heeft afgesloten, waarbij bijvoorbeeld het belang van het openhouden van handelsstromen besproken kan worden. Tevens hebben 30 WTO-leden, waaronder de EU, de door Canada opgestelde verklaring over open handel in landbouwproducten in een tijd van COVID-19 onderschreven (G/AG/30/Rev.2).

7

Deelt de minister de opvatting van de leden van de VVD-fractie dat bij het inzetten van technologie om de afhankelijkheid van de beschikbaarheid van arbeid te verkleinen, eveneens een plaats is weggelegd voor technologie die de afhankelijkheid van bepaalde materialen, zoals bestrijdingsmiddelen, verkleint? Zo ja, is zij in dat kader bereid om tijdens de Raad te pleiten voor een snelle herziening van het Europese biotechnologiebeleid?

Ons kenmerk
EIA / 20222504

Antwoord

In het kader van het beperkte thema van de Raad en de specialistische aard van het thema biotechnologie is er weinig ruimte om dit te agenderen. Desalniettemin blijf ik de Nederlandse ambities rond innovatie, precisielandbouw en nieuwe veredelings technieken proactief agenderen op Europees niveau. Nederland is wel afhankelijk van een breed Europees draagvlak en bestaande procedures om regelgeving te herzien.

8

In de geannoteerde agenda stelt de minister dat met name zeer gespecialiseerde bedrijven in de agrofoodsector kwetsbaar zijn. Kan de minister toelichten of met 'afhankelijkheid van het buitenland' bedoeld wordt op producten die binnen of buiten de EU worden afgezet?

Antwoord

Het is een feit dat er gespecialiseerde bedrijven zijn die een groot deel van hun productie buiten Nederland afzetten, op markten in EU-lidstaten of derde landen. De COVID-19 crisis heeft laten zien dat ook gespecialiseerde bedrijven die voor hun afzet sterk afhankelijk zijn van export naar markten binnen de EU, kwetsbaar kunnen zijn. Deze situatie deed zich bijvoorbeeld voor in de sierteeltsector en die bedrijven uit de voedingstuinbouw die vrijwel exclusief leveren aan de horeca en food service.

9

Kan de minister tot slot toelichten welke concrete maatregelen zij voorstaat om te voorkomen dat Green Lanes en de beschikbaarheid van arbeidsmigranten uit elders in Europa in het geval van een nieuwe pandemie, of in het geval van een tweede golf van de coronapandemie, opnieuw in gevaar komen? Welke obstakels ziet zij bij het realiseren van deze maatregelen?

Antwoord

Sinds de start van de coronacrisis kan de Nederlandse land- en tuinbouw voldoen aan haar arbeidsvraag en hebben de Green Lanes ervoor gezorgd dat de aan- en uitvoer van de goederen geen significante hinder heeft ervaren. Nederland zal in het geval van mogelijke sluiting van grenzen binnen de EU aandringen om deze zoveel mogelijk open te houden, in ieder geval (net als gedurende de eerste golf) voor essentiële werknemers. De Europese Commissie heeft deze lijn reeds ook in haar communicatie bevestigd. Vanuit het Rijk zijn we voortdurend in overleg met EU-lidstaten om de grenzen zoveel mogelijk open te houden en de mobiliteit van arbeid en goederen in de EU in stand te houden.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

Ons kenmerk
EIA / 20222504

1

Eisen voor import van buiten de EU

De leden van de CDA-fractie lezen dat de minister ervoor pleit om een overkoepelend, wettelijk EU-kader met criteria voor dierenwelzijnslabeling nader uit te werken. Deze leden vragen de minister of zij de mening deelt dat dierlijke producten die uit derde landen worden geïmporteerd te allen tijde ook aan de minimaal gestelde eisen moeten voldoen om toegang te krijgen tot de Europese markt.

Antwoord

De EU kan, op basis van de regels geldend onder de WTO, niet algemeen verplicht stellen dat dierlijke producten uit derde landen te allen tijde ook aan de minimum-dierenwelzijnseisen die in de EU gelden voldoen. Voor mijn inzet voor dierenwelzijn op internationaal vlak verwijs ik u naar de voortgangsbrief dierenwelzijn landbouwhuisdieren van 4 september 2019 (Kamerstuk 28 286, nr. 1063).

2

Weerbare voedselvoorzieningsketens

De leden van de CDA-fractie lezen dat de minister wijst op het belang van risicospreiding, het stimuleren en versterken van samenwerking, technologie en innovatie, en het versterken van het ondernemerschap van boeren door het versterken van de weerbaarheid van de voedselvoorzieningsketens. Deze leden onderkennen het belang van bovengenoemde zaken, maar willen zeker ook het belang van het versterken van de positie van boeren in de voedselvoorzieningsketens benadrukken. Ook het versterken van deze positie is belangrijk voor de weerbaarheid van de voedselvoorzieningsketens. Immers, een verbeterde positie van boeren in de keten zorgt voor stabielere boerenbedrijven die beter tegen een stootje kunnen in het geval van een crisis. Deelt de minister de mening dat het versterken van de positie van boeren in de ketens een belangrijk element is om haar wens om "agrarische ondernemers te faciliteren bij het versterken van hun weerbaarheid" te verwezenlijken? Zo ja, welke kansen ziet zij, nationaal en Europees, om de positie van boeren in de voedselvoorzieningsketens te versterken?

Antwoord

Ik deel de mening van de CDA-fractie dat het versterken van de positie van de boer in de ketens essentieel is, zowel voor weerbaarheid in moeilijke tijden als voor de transitie naar kringlooplandbouw. Ik zet mij daar ook voor in en het is een belangrijke pijler van de agrarische ondernemerschapsagenda. Het gaat bij die agenda onder andere om het stimuleren van (nieuw) ondernemerschap, het belonen van publieke diensten, het versterken van de marktmacht van agrariërs en het bevorderen van een gelijk spelveld. Binnenkort informeer ik uw Kamer nader over de agrarische ondernemerschapsagenda en hoe ik daarin uitwerking geef aan voornoemde elementen. De Europese Commissie onderkent dit belang en de Van-Boer-tot-Bord strategie biedt goede aanknopingspunten om de agrarische ondernemerschapsagenda ook op Europees niveau verder te brengen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

1

Lessen uit de coronacrisis

De leden van de D66-fractie lezen dat de weerbaarheid van de voedselvoorzieningsketens in toekomstige crisissituaties wordt besproken tijdens de Raad. Deze leden vinden het positief dat dit onderwerp wordt aangekaart. Zo benoemt de minister in de geannoteerde agenda dat Nederland een grote afhankelijkheid van het buitenland heeft, bijvoorbeeld voor wat betreft de import van sojaschroot voor de veevoederindustrie. Is de minister bereid nogmaals het belang van kringlooplandbouw te agenderen, in het licht van een weerbaar en duurzaam voedselsysteem? Deze leden zijn van mening dat het zeer belangrijk is dat zo snel mogelijk een omslag wordt gemaakt naar kringlooplandbouw. Hierbij is het essentieel is dat niet alleen Nederland een omslag maakt naar natuurinclusieve landbouw, maar heel Europa.

Antwoord

In mijn brief aan uw Kamer over de geannoteerde agenda van de Informele Landbouwwraad stel ik dat weerbare voedselvoorzieningsketens beginnen met duurzame landbouwproductiesystemen die produceren in balans met wat de aarde kan dragen en met oog voor mens en dier - lees kringlooplandbouw - zoals aangegeven in mijn visie Waardevol en verbonden. Dit uitgangspunt geldt niet alleen voor de Nederlandse landbouw, maar voor heel Europa. Ik zal dit punt in de Raad zeker over het voetlicht brengen en daarbij het belang van een EU-brede transitie benadrukken.

2

Dierenwelzijn – Method of Production (MoP)-labelling

De leden van de D66-fractie waren verheugd te vernemen dat de minister positief aankijkt tegen een EU-kader voor dierenwelzijn en dat zij hierin ook graag andere duurzaamheidsaspecten zou willen zien. Ziet de minister mogelijkheden voor het verplichten van een dergelijk welzijnslabel in de EU? Zo ja, hoe kijkt Nederland hiertegen aan? Deelt de minister de mening dat met een dergelijk label het concurrentievoordeel van Nederlandse boeren aanzienlijk zou kunnen worden verbeterd? Deze leden onderschrijven de noodzaak van het includeren van andere duurzaamheidsaspecten die de minister beschrijft ook. Deelt de minister de mening dat hiervoor een MoP-systeem, waarin met indicatoren wordt aangegeven hoe dier- en milieuvriendelijk een product is geproduceerd, het meest passend zou zijn? Deze leden zijn het bovendien eens met de minister dat een EU-breed label het bestaan van bestaande, bewezen succesvolle keurmerken (zoals het Beter Leven Keurmerk) niet mag verdringen. Zij zijn daarom benieuwd hoe de minister dit wenst te garanderen.

Antwoord

Tijdens de Informele Raad zal een eerste gedachtewisseling plaatsvinden aan de hand van een aantal vragen; hierbij zal mogelijk ook aan de orde komen of een label verplicht of vrijwillig zou moeten zijn. De opzet van een EU-dierenwelzijnslabel zal nader moeten worden onderzocht, uitgewerkt en beoordeeld; dit geldt ook voor een eventueel 'Method of Production -systeem'. Ook zal bekeken moeten worden hoe goede, bestaande succesvolle keurmerken in een EU-kader kunnen worden ingeschaald. Dit vergt nader onderzoek en overleg in de Raad, maar ook via de Europese Commissie. Daar wil ik nu niet op vooruit lopen.

3

Dierenwelzijn – 30-gradenregel

De leden van de D66-fractie vragen de minister om de status te delen van de evaluatie van de diverse werkwijzen voor de 30-gradengrens. Kan de minister delen wat de bevindingen zijn die Nederland zal delen met betrekking tot deze evaluatie?

Antwoord

De evaluatie door Nederland en de andere EU-lidstaten van de diverse werkwijzen voor de 30-gradengrens is nog niet gestart. Bevindingen kunnen derhalve nog niet gedeeld worden. De evaluatie zal voor het einde van het jaar in het kader van de Nationale Contactpunten van de Europese Transportverordening aan de orde komen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

1

De leden van de SGP-fractie hebben enkele vragen over het voorstel van het Duitse voorzitterschap over de introductie van een EU-breed dierenwelzijnslabel. In de eerste plaats willen deze leden erop wijzen dat inzet op dierenwelzijn ten koste kan gaan van diergezondheid (oplopen dierziekte) of van de leefomgeving (fijnstofemissie). Zet de minister ten minste in op een brede, integrale benadering? In de tweede plaats vragen deze leden zich af of import van buiten de Europese Unie ook aan de eisen voor dierenwelzijnslabeling moet gaan voldoen. Wil de minister dit punt meenemen?

Antwoord

Bij de uitwerking van een EU-breed dierenwelzijnslabel wil ik mede bezien of ook andere aspecten van duurzame veehouderij dan dierenwelzijn ingebouwd kunnen worden.

De opzet van een EU-label zal nader moeten worden onderzocht, uitgewerkt en beoordeeld. Voor wat betreft import uit derde landen zal een Europees systeem moeten voldoen aan afspraken van de Wereldhandelsorganisatie.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit